

MARKUS LÄNG

CHARLES S. PEIRCE JA TOIMINNAN MERKITYS. SUOMENTAJA PUHUU

Yhdysvaltain kenties merkittävintä filosofia Charles S. Peirceä (1839–1914) pidetään paitsi semiootikkona myös pragmatismien perustajana. Itse hän nimitti suuntausta ”pragmatisismiksi”, koska kukaan tuskin kaappaisi noin rumaa nimeä omiin tarkoituksiinsa. Oheisessa käännösartikkelissa ”How to Make Our Ideas Clear” (1878) ei pragmati(s)smista tosin vielä puhuta, lukuun ottamatta myöhempiä lisäyksiä.

Peirce pyrki uudistamaan tiedettä ja hylkäämään idealismin ja positivismien. Ajatusten selkiyttäminen edellyttää hänen mukaansa ainakin kolmea vaihetta: idea on tunnistettava; se on voitava määritellä abstraktisti; on oltava selvillä käytännön vaikutuksista. Kaksi ensimmäistä vaihetta ovat lähtöisin René Descartesilta; Peirce itse korostaa pragmaattisten seurausten – käytännön vaikutusten – merkitystä. Peirce suhteuttaa ajattelun toimintaan, ja ajattelun tulokset – käsitykset – ovat perustavan tärkeitä. Kun tarkastellaan, miten tosiasiallisesti toimimme, siitä voidaan päätellä, millainen käsitys meillä on asioista – vaikka ehkä muuta väitämme. Teot ratkaisevat, eivät sanat, aivan kuten myöhemmin vaikkapa J.-P. Sartrella.

Tässä pienessä kirjoituksessa Peirce onnistuu sivuaamaan monia seikkoja, jotka muodostuivat sittemmin tärkeiksi erälle viime vuosisadan ajattelijaille, hänestä ehkä riippumatta: Ludwig Wittgenstein ja kielenkäytön tarkastelu, G. H. von Wright ja teon filosofia, Sigmund Freud ja realiteetin löytäminen jne.

Sen jälkeen kun kirjoitus ensi kerran julkaistiin, Peirce muokkasi sitä aikomuksenaan julkaista logiikan oppikirja. Valitettavasti kirjahanke ei toteutunut. Suomennokseen on joka tapauksessa otettu mukaan kaikki lisäykset: Peircen ajattelun kehittyminen näkyy niistä kiinnostavalla tavalla.

Peirce on loistava tyyliniekka, eikä hänen kirjoituksiaan ole aina helppo kääntää. Hän ilmaisee ajatuksensa loistokkaalla kielellä ja sivaltaa säälittä niitä, jotka ovat sortuneet logiikan sudenkuoppiin ja tahtovat houkutella muita mukaansa. Skolastikot, Descartes ja G. W. Leibniz joutuvat kärkevän pölytyksen kohteeksi, samoin kuin hänen aikansa saivartelijat.

Suomennoksessa onkin pyritty kiinnittämään erityistä huomiota tekstin sujuvuuteen ja purevuuteen. Artikkelin on osa laajempaa suomennoshanketta, jossa Peircen tärkeimpiä kirjoituksia esitellään suomalaiselle lukijakunnalle.